

મલાવી ખાતે દીની - કુઆની કાંતિના સર્જક

હઝ. મવ. ઐયૂબ મતાદાર સાહેબ રહ.

હઝ. મવ. મુફતી મહમૂદ બારડોલી સા. દા.બ.

ગત તા. ૧૮ ઓગસ્ટના રોજ જામિઅહ ડાભેલના ફાઝિલ, આફ્રિકન દેશ મલાવી ખાતે દીની ઇલ્મ અને કુરઆનની તાલીમનો ચિરાગ રોશન કરનાર મુજ નાચીઝના મુહસિન અને દોસ્ત જનાબ મવલાન ઐયૂબ મતાદાર સાહેબ રહ. અલ્લાહની રહમતે પહોંચી ગયા. અત્યંત ગમ અને સદમા સાથે એમને હવે 'મરહૂમ' લખવા પડે છે. અલ્લાહ તઆલા એમને સાચે જ પોતાની બેપનાહ રહમતના હકદાર બનાવે. આમીન.

નાચીઝ લગભગ ૧૯૮૩ માં ડાભેલ ખાતે દીની તાલીમ માટે ગયો તો સહુ પ્રથમ મુકર્મી બિરાદર જ. મોલાના સલીમ ઇસાત કુમકોતરના કમરામાં મને સીટ મળી હતી. પાસે જ મવલાના ઐયૂબ સાહેબ રહ.નો કમરો હતો, આ એમનું છેલ્લું એટલે કે દવરએ હદીસ શરીફનું વરસ હતું. અને ખુદાનું કરવું કે તે વેળાના શૈખુલ હદીસ હઝરત મવલાના શૈખ ઐયૂબ સાહેબ રહ.નું પણ છેલ્લું વરસ પુરવાર થયું. આ જ વરસે એમનો ઇન્તેકાલ થયો અને પછી હઝરત મવલાના શૈખ ઇકરામઅલી સાહેબ રહ. ડાભેલમાં શૈખુલ હદીસ તરીકે તશરીફ લાવ્યા. મને યાદ પડે છે કે હઝ. મવ. મુફતી અહમદ દેવલા સાહેબ દા.બ.ના નાના ભાઈ જનાબ મવલાના મુહમ્મદ સાહેબ પણ એમના શરીકે દર્સ હતા. આ દિવસોથી જ મવલાના ઐયૂબ સાહેબ રહ. અને મવ. સલીમ સાહેબ દા.બ. વચ્ચે નિખાલસ દોસ્તી હતી, અને તેઓ અમારા રૂમમાં આવતા જતા હતા. એટલે ત્યારથી જ એમની સાથે ઓળખાણ બની ગઈ હતી. પછી તેઓ મલાવી ગયા, ત્યાં દીની તાલીમની ધૂણી ધખાવી અને એક વેરાન પ્રદેશને કુરઆની તાલીમનો હરિયાળો બાગ બનાવી દીધો. આ પ્રદેશમાં એમની મહેનત એક દીની કાંતિ કહી શકાય એટલી વિશાળ અને બહોળી છે.

પ્રથમવાર હું ૨૦૦૬માં મારા મુશ્ફિક, મુહસિન અને મુરબ્બી હઝરત અકદસ મુફતી અહમદ ખાનપૂરી સાહેબ સાથે મલાવી ગયો હતો, અને

ઝોમ્બા ગયો તો એમની ખિદમતોને નજરે નિહાળવાની સઆદત મળી. ગામડાઓમાં જઈને પણ એમની ખિદમત અને એના સારા પરિણામો જોયા. ત્યારથી હું એમની મહેનત અને સેવાને કદરની નજરે જોતો આવ્યો છું અને લગાતાર દુઆઓ પણ કરું છું. આ પ્રથમ સફર પછી (એક બે અપવાદને બાદ કરીને) આ જ સુધી દર વરસે મારે મલાવી જવાનું થાય છે તો હઝરત મવલાના સલીમ સાહેબ દા.બ. સાથે એમના મદરસામાં હાજરી આપતો આવ્યો છું. તાલીમ અને વિશેષ કરીને છોકરીઓની તાલીમ અને પદ્ધતિને જોવા સમજવા પણ જતો હતો. આપ રહ. મારાથી ઘણા આગળ અને સીનીયર હતા, છતાં ઘણી મુહબ્બત અને સન્માનનો વર્તાવ કરતા હતા. નવી બનતી ઈમારતોની પાયાવિધી, ઉદઘાટન કે કામકાજ — તાલીમ શરૂ થવાનો અવસર હોતો તો મારી પાસે દુઆ કરાવવાનો આગ્રહ રાખતા હતા, ભારત આવે ત્યારે પણ વાતચીત અને મળવાનું થતું રહેતું હતું.

મવલાનાની બીમારીની ખબર પડી ત્યારથી એમના માટે ફિકરમંદ હતો, ઘણી દુઆઓ પણ કરી, પણ અલ્લાહની મરજી ઉપર આપણે બધા રાજી છીએ. અલ્લાહ તઆલા એ બધી દુઆઓને એમના હકમાં કુબૂલ ફરમાવીને દરજાત બુલંદ ફરમાવે.

આગળ મેં મવલાના ઐયુબ સાહેબ રહ.ની મલાવી ખાતેની ખિદમતોને એક 'દીની કાંતિ' કહી છે. આ બધી ખિદમતો ૨૦૦૬થી લગાતાર હું જોતો — સાંભળતો આવ્યો છું. અત્રે આ ખિદમતોની એક ઝલક રજૂ કરું છું, જેનાથી અંદાજો આવી શકશે કે નિશંક એમની ખિદમતો એક પ્રકારની 'દીની કાંતિ' છે.

● ઝોમ્બા ખાતે એમની મુખ્ય સંસ્થા અને મદરસો 'અલ ફલાહ' આવેલ છે. આ મદરસામાં દર વરસે ફક્ત ૧૫ નવી છોકરીઓના દાખલાની ગુંજાઈશ બને છે, પણ આખા મલાવીમાંથી આશરે ૬૦૦ થી ૭૦૦ અરજીઓ આવે છે. મવલાના કેટલાયે દિવસ સુધી બધી અરજીઓની સમીક્ષા અને જરૂરત મુજબ પરીક્ષા લઈને પછી દાખલો આપતા. અત્રેની તાલીમ પૂરી થયા પછી આગળની સ્કૂલ-કોલેજની તાલીમની વ્યવસ્થા પણ કરતા હતા. એના માટે મલાવી ઉપરાંત સુડાન જેવા દેશોમાં મોકલીને ઉચ્ચ

તાલીમની વ્યવસ્થા કરતા હતા. આજે અનેક દીકરીઓ ઉચ્ચ તાલીમ મેળવીને અનેક વિભાગોમાં મોટા સરકારી હોદ્દાઓ અને ખાતાઓમાં સેવા બજાવે છે અને મવલાના રહ.ના એહસાન અને ઉપકારને યાદ કરે છે.

● રમઝાનમાં લગભગ ૧૨,૦૦૦ (બાર હજાર) ઘરોમાં ખાવા - પીવાની દરેક વસ્તુની ભરપૂર કીટ બનાવીને પહોંચાડવાનો પણ મામૂલ હતો. બકરાઈદના દિવસોમાં ૧૦૦૦ ગામડાઓમાં બકરાઓની કુરબાની કરવાનું આયોજન કરતા હતા. અને તે પણ એવું વ્યવસ્થિત કે વસતી મુજબ ચાર-પાંચ કે બે-ત્રણ ગામડા નક્કી કરીને એમના વચ્ચે ૨૦-૨૫ કે વધારે બકરાઓની વ્યવસ્થા કરી આપતા હતા. રમઝાન અને બકરાઈદના દિવસોમાં તો રાત દિવસ જંગલો અને ગામડાઓમાં જ ફરતા રહેતા હતા.

● ગામડાઓની ૧૫૦ ઓરતો માટે સીવણ કલાસ શીખવાની સાથે દીની તાલીમનો ૮ માસનો કોર્સ તેઓ ચલાવતા હતા. ૩- ૪ કલાક સીવણ કલાસની તાલીમ પછી એમને જરૂરી વાતોની દીની તાલીમ આપવામાં આવતી હતી. આ નવ માસમાં દીની તાલીમ એટલી તો જરૂરી શીખવાડી દેતા કે ગામડાઓના બાળકોને અને ઓરતોને જરૂરી મસ્અલાઓ પણ તેણીઓ શીખવાડી શકે. દરેક ઓરતને એની તાલીમ શરૂ થાય ત્યારે એક નવું સિલાઈ મશીન આપવામાં આવતું, જેના ઉપર તેઓ નવ માસ શીખતાં અને પછી જતી વેળા આ મશીન પણ એમને આપી દેવામાં આવતું હતું. આમ ૮ માસમાં તેઓ એક હુનર, એક મશીન અને ભરપૂર દીની તાલીમ લઈને પાછી જતી હતી.

આ તાલીમ માટે અમુક સખીદાતાઓ તરફથી આખો ટૂક ભરીને કપડાં એમને આપવામાં આવતા હતાં, આ કપડાંઓથી ઓરતો એમના કપડાં પણ સીવતી - શીખતી અને યતીમો, ગરીબો વગેરેને વહેંચવાના હજારો જોડ કપડાં પણ દર વરસે તૈયાર કરી લેવામાં આવતાં હતાં. અમુક કપડાંઓના મુસલ્લા બનાવીને વહેંચવામાં આવતા, જેથી ઝુંપડામાં રહેતા ગરીબ લોકોને પરવરદિગાર સામે સજદહમાં માથું મુકતી વેળા રાહત રહે.

● ઉપરાંત દરવરસે આયોજન અને શીડયુલ મુજબ આંખોના મોતીયા અને ખત્ના વગેરે માટે મેડીકલ કેમ્પનું આયોજન પણ કરતા હતા.

● ગામડાઓમાં એમણે ઉભી કરેલ એક સુંદર અને ઉપયોગી વ્યવસ્થા હોસ્ટેલ સાથે નાના નાના હિફજ ક્લાસ છે. ૧૦-૧૫ ગામડા વચ્ચે આવા ઘણા મદરસાઓ હિફજ માટે એમણે શરૂ કરેલા હતા. અને એના થકી હિફજની બેહતરીન તાલીમ તેઓએ દેશભરમાં ફેલાવી હતી.

● મલાવી ખાતે પધારનાર ઉલમાએ કિરામને આપ રહ. કમથી કમ એકવાર જરૂર પોતાના મદરસામાં બોલાવી લાવતા હતા અને દરેકને પુરતું સન્માન આપીને શાહી દરસ્તરખાન તૈયાર કરીને ખવડાવતા હતા. આપ રહ.નો પોતાનો સ્વભાવ હસમુખ અને રમૂજી હતો, એટલે આવનાર દરેક આલિમ અને બુઝુર્ગ એમનાથી ઘણા જ બુશ થઈને જતા, એમને એમ લાગતું હું કોઈ પોતાના આત્મજન અને નિખાલસ વ્યક્તિ પાસે આવ્યો છે.

એમના નિખાલસ દોસ્ત, અને દરેક કામના સહયોગી - ટ્રસ્ટી જ. મવલાના સલીમ સાહેબ દા.બ.ના જણાવ્યા મુજબ તેઓ એમની સાથે તો એટલી હદે સમરસ થઈ ગયા હતા કે વાત ન પૂછો. અને એમાંયે જો કોઈ ગુજરાતના કે ડાભેલના કોઈ બુઝુર્ગ કે તાલીમના દિવસોની ઓળખાણ વાળા કોઈ સાથી આવી ચડતા તો તેઓ ઓર વધારે ખીલીને વાતો કરતા હતા. વિશેષ કરીને હઝરત અકદસ મુફતી અહમદ ખાનપૂરી સાહેબ પધારતા તો હઝરત અકદસનો એહતેરામ સાચવવાની સાથે ધીરે ધીરે તેઓ વાત શરૂ કરતા અને તાલીમી સમયના દોસ્તો, ડાભેલ જામિઅહની જૂની વાતો અને મારા (મો. સલીમ ઈસાત સા.) કે કોઈ બીજા દોસ્ત વિશે એવા ટુચકાઓ સંભળાવતા કે ગમે તેટલા લાંબા સફરનો થાક દસ્તરખાન ઉપર જ ઉતરી જતો, અને પછી હઝરત દા.બ.ને મલાવીના વિવિધ સ્થળોએ લઈ જવાનું સરળ બની જતું. આ બંને દોસ્તો બલકે ભાઈઓની મુહબ્બત અને સંબંધને હઝરત અકદસ દા.બ. પણ સારી રીતે જાણતા - સમજતા હતા. એટલે જ હઝરત દા.બ.એ બંને દોસ્તોને એક સાથે ખિલાફતથી નવાઝીને એમની નેકી, તકવા અને નિખાલસ ખિદમતોની સનદ અર્પણ કરી હતી.

● વ્યક્તિગત રીતે પણ ઈબાદતો - તિલાવતના ઘણા પાબંદ હતા. રોજ મગરિબ બાદ પાંચ સીપારા પઢવાનો મામૂલ હતો. સફરેથી આવ્યા હોય અને થાક હોય તો ત્રણ સીપારા પઢતા હતા. અને જયારે સફરમાં કે જંગલો

—ગામડાઓમાં ફરતા હોય ત્યારે લગાતાર કુરઆન જ પઢતા રહેતા હતા.

● આફ્રિકા આવ્યા તો સહુપ્રથમ પાંચ વરસ આપ રહ. સાઉથ આફ્રિકા ખાતે મીયાંફાર્મમાં સેવા આપતા હતા. આપ રહ. સાથે મવલાના અબ્દુલ્લાહ દેવલા દા.બ. પણ હતા. આપ રહ. ફરમાવતા કે મીયાંફાર્મમાં રહીને હજ. મવ. ઇબ્રાહીમ મીયાં સાહેબ રહ.થી મને ઘણું શીખવાનું મળ્યું. તાલીમી બિદમત દરમિયાન સમયની પાબંદીની આદત અને મહત્વ મને એમના થકી જ શીખવાનું મળ્યું.

● બીમારીના શરૂના દિવસોમાં જ એમના પુત્ર મોલ્વી મુહમ્મદ સાહેબ મારફત એમની સાથે વાતચીત થઈ હતી, અને આ દિવસોની કેફિયત ભાઈ મોલ્વી મુહમ્મદના જણાવ્યા મુજબ એ હતી કે બીમારી, તકલીફ અને બેહોશીમાં પણ આપ રહ.ને ફક્ત એમના દીની કામો અને સેવાઓની જ ફિકર રહેતી હતી. બલકે બેહોશીની હાલતમાં પણ તેઓ થોડી થોડી વારે બોલતા કે ચાલો ફલાણા ગરીબનું ઘર બની રહ્યું છે ત્યાં જોવા જવાનું છે. ફલાણી બેવાના ઘરે આજે મળવા જવાનું છે. વગેરે.. બેહોશીની હાલતમાં નીકળતા આ વાક્યો દર્શાવે છે કે એમના દિલ — દિમાગમાં ચોવીસે કલાક આ બધા કામોની જ ફિકર રહેતી હતી. આપ રહ. ડાભેલના ફારિગ હતા એટલે આ નાચીઝે ડાભેલના વાર્ષિક જલ્સામાં પણ આ વરસે ફારિગ થનાર તલબા સમક્ષ એમની આ ફિકર અને મહેનત — લગનનું ઉદાહરણ આપીને કરીને તલબાને નસીહત કરી હતી.

અલ્લાહ તઆલાથી દુઆ છે કે મરહૂમની મગફિરત ફરમાવે. એમણે શરૂ કરેલા બધા જ તાલીમી — સામાજિક કાર્યોને કયામત સુધી જારી રાખે અને એમના માટે સદકએ જારિયહ બનાવે. મરહૂમના દીકરાઓ અને સંસ્થાના જવાબદારોને બધા કામો સંભાળવા અને આગળ વધારવાની હિમ્મત અને સૂજ બુઝ આપે. બધાને કાબેલિયત અને કુબૂલિયતથી નવાઝે. આમીન.

હજરત મવલાના મુફતી મહમૂદ બારડોલી સાહેબ દા.બ. દ્વારા મોકલાવેલ, મરહૂમ હજ.

મવલાના ઐયૂબ રહ.ની સેવાઓનો આંખે દેખ્યો અહેવાલ દર્શાવતી અને બિદમાતને

બિરદાવતી વિવિધ ઓડિયો ક્લીપનું સાર સંકલન.. ફરીદ અહમદ.